

WONEN EN WERKEN IN GENK IN 1813-1843¹

EEN ONDERZOEK DOOR DE ADMINISTRATIE VAN HET KADASTER

1843 en de jaren daar rond is een periode waarvoor er meer dan voor andere delen van de negentiende eeuw bronnen bewaard zijn over het leven van de mensen in onze dorpen. België was meer dan tien jaren onafhankelijk, en nieuwe administraties – zoals de diensten van het ministerie van financiën – kwamen op kruissnelheid, en die hadden systematisch vergaarde informatie nodig om te kunnen werken. Eén van die diensten was de administratie van het kadaster.

Gedurende heel het ancien régime was de gemeentelijke fiscaliteit grotendeels op het grondgebruik gebaseerd. Na de aanhechting van de Belgische provincies bij de Franse Republiek in 1795-1796 werden hier de Franse wetten op het kadaster van toepassing.

In Limburg duurde het nog tot in de jaren 1840 voordat de hele operatie van het kadastraal opmeten en identificeren van de eigenaars achter de rug was. In die context werden door de provinciale directie van het kadaster te Hasselt in 1842 en 1843 de zogenaamde *processenverbaal van afpaling* aangelegd. In deze dossiers bracht de administratie voor elke gemeente in Limburg de stukken bijeen die nodig waren om de gemeentegrenzen en de waarde van het onroerend goed vast te stellen. Deze dossiers worden nu in het Rijksarchief in Hasselt bewaard, en kunnen er door iedereen geraadpleegd worden.

Dat de oppervlakte van de percelen of de grootte van de woningen daarbij van belang was, is evident. Maar het kadaster keek verder dan dat. Ook de ligging van de gemeente, de kwaliteit van de wegen, de afstand tot de marktplaatsen, de gemiddelde prijzen van de veldvruchten op die markten, de aanwezigheid van een rivier die een watermolen kon aandrijven, eventuele industriële of handelsactiviteiten in de gemeente: het had allemaal invloed op de waardering van het vastgoed. Eén van de voornaamste documenten in elk gemeentelijk dossier is het zogenaamde document 5, de *Tabel van klassificatie der grondeigendommen*. Voor Genk werd dat document op 1 mei 1843 afgerond. Het biedt ons een *geschreven foto* van het dorp in die tijd.

Het document bevat een algemene beschrijving van de gemeente, met bijzondere aandacht voor de afstand tot de voornaamste steden in de omgeving, de wegen, de waterlopen, de aard van de economische activiteiten, de bewoning en het inwonersaantal: dingen die een invloed kunnen hebben op de waarde van het onroerend goed. Vervolgens bevat het een indeling van de woningen, weiden, akkers, hooilanden, brouwerijen en andere onroerende goederen in klassen, met de vermelding van de geschatte jaarlijkse huuropbrengst, *het kadastraal inkomen* zouden wij zeggen, van die goederen. De periode 1840-1845 is ook op monetair vlak een interessante tijd. België was sinds het najaar van 1830 onafhankelijk, maar er ging enige tijd overheen voordat men het eens werd over de nieuwe munt van het koninkrijk.

In de wet van 5 juni 1832 werd vastgelegd dat de *frank* de Belgische munteenheid zou worden.

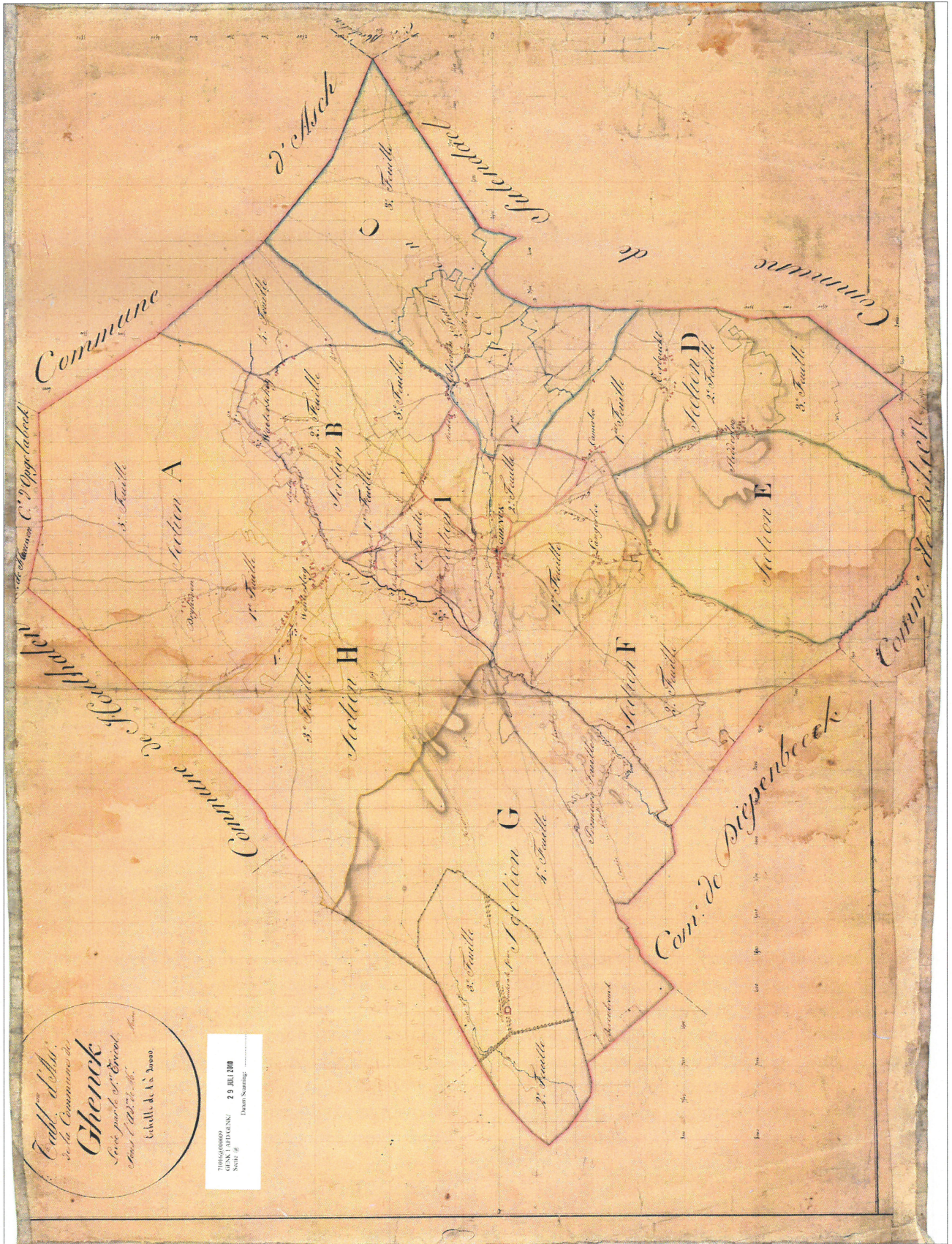
De frank, zo zegt de wet, is een muntstuk van vijf gram zilver. Van dan af kon begonnen worden met productie van de nieuwe munt. Niet alleen muntstukken van één frank moesten in voldoende grote aantallen aangemaakt worden, maar ook zilverstukken van vijf frank, twee frank, een halve frank en een kwart frank, en koperstukken van één, twee, vijf en tien centiemen, die nodig waren voor dagelijks gebruik.

In 1830 circuleerde hier vooral de Nederlandse gulden, die ongeveer dubbel zoveel zilver bevatte als de frank en dus ongeveer twee keer zoveel waard was, maar ook de Franse frank werd veel gebruikt. Ook oude munten, van voor de Franse tijd, waren nog in beperkte mate in omloop.

De nieuwe Belgische munten werden aangemaakt vanaf 1832.

De productie verliep echter zo langzaam dat de gulden nog jarenlang het belangrijkste betaalmiddel bleef. Toen de diensten van het kadaster in 1842 de waarde van het onroerend goed in Elen vaststelden, drukten zij geldbedragen nog steeds in guldens uit. Geleidelijk aan zou de gulden in België uit circulatie gaan. De Franse frank daarentegen, die ook vijf gram zilver bevatte, en dezelfde waarde had als de Belgische frank, bleef nog decennialang een veel gebruikt betaalmiddel.

De gegevens van het kadaster van 1843 lichten ons in het bijzonder in over de woningen van destijds. Genk had 1545 inwoners.

PROVINCIE

Limburg

KANTON

Bilsen

GEMEENTE

Genk

(N° 5.)

Tabel

VAN

KLASSIFICATIE DER GROND-EIGENDOMMEN.

BESCHRYVING DER GEMEENTE.

Ligging.

De Gemeente Genk is gelegen 10 kilometer ten
noordoosten van de Stad Hasselt, hoofdplaats van
de Provincie, te hare gemeene. Naar Kijplact, 21
kilometer ten noorden van de Stad Tongeren
hoofdplaats van het arrondissement, en 10
kilometer ten noorden van de Gemeente
Bilsen hoofdplaats van het Kanton.

De Granzende Gemeenten.

Zy wordt ten noorden begrensd door de Gemeente
Mocuwien en Opgelebeek, ten oosten door
de gemeenten Aste^{deurmarkt}, en een zeer klein punt
door Mechelen; zy paelt ten zuiden aan het
graaf gebied van de gemeenten Moutsbil,
Bilsen et Diepebeek, en ten westen aan
dat van de Stad Hasselt, en de Gemeenten
Ganhoven en Moutshaut.

Rivieren en Beken.

Zy wordt door geene rivier bespraaid; men
vindt er enige beekjes van weynige beduyden;
die doch eenige woelen in beweging brengen;
vize beekjes vromgen dikwyls des somers in de

Het kadaster telde er 310 belastbare woningen, verdeeld over 9 klassen van verschillende kwaliteit. Het belastbaar inkomen daarvan varieerde van 66 gulden voor de met bakstenen gebouwde en met leien en dakpannen bedekte woning van Frans Rittweger en 45 gulden voor de herbergen van Gerard Remans en van Herman Lowis, die *welgebouwt waren, en zaemengesteld van steenen en houd, gedekt met pannen, dienende allebij tot herberg, zijnde gunstig in de kom der gemeente gelegen*, tot 3 gulden voor de leemhutten, *hebbende slechts eene plaets en dienende tot woning der behoeftige*, waarvan er in Genk nog 105 werden aangetroffen.

De kerk en de pastorie waren als gebouwen van openbaar nut vrijgesteld van belasting, en werden door het kadaster niet in het overzicht opgenomen. Van dertien woningen, die samen de eerste vijf klassen uitmaakten, mag aangenomen worden dat zij grotendeels in baksteen gebouwd waren. De overige woningen in Genk waren van hout en leem, meestal met een strooien dak.

Van de 310 woningen in Genk lagen er een 80-tal in het centrum van de gemeente. De overige huizen lagen verspreid over de gemeente in de gehuchten Winterslag en Waterschei, Gelieren, terboek en Sledderlo, Langerlo en Camerlo.

De woningen in Genk werden door de schatter en de controleur van het kadaster als volgt beschreven:

De eerste klasse bevat het huis toebehoorende aan Frans Rittweger, zijnde een zeer goed gebouw, van brikken gemaekt, bedekt deels met schalien en pannen, hebbende verscheydene schoone plaetsen en gemakelijke aenhoerigheden. De tweede klasse bevat 2 huizen, het eerste toebehoorende aan Gerard Remans en het tweede aan Herman Lowis, deze huizen zijn wel gebouwt en zaemengetseld van steenen en houd, gedekt met pannen, dienende allebij tot herberg, zijnde gunstig in de kom der gemeente gelegen. De derde klasse bevat het huis toebehoorende aan Casimir Lantmeters, dit gebouw is zaemengesteld van steenen, bedekt met pannen, gunstig in de kom der gemeente gelegen, dienende tot herberg, en hebbende eenige aenhoerigheden voor den landbouw.

De vierde klasse en de vijfde klasse bevatten insgelijks landbouwers wooningen in steenen gebouw, gedeeltelijk met pannen en gedeeltelijk met stroo gedekt, in goeden staet.

In de zesde en de zevende klassen bevinden zich minder uitgebreide en mindere gerieflijke landhoven en wooningen.

De achtste klasse bevat huisjes van arbeiders en daglooners, zijnde van hout en leem gebouwdt, en met stroo gedekt, bevattende slechts twee plaetsen. De negende klasse bevat leemhutten, hebbende slechts eene plaets en dienende tot wooning der behoeftige.

Woningen in Genk, 1843

Belastbaar inkomen (in gulden)	Aantal woningen
66	1
45	2
36	1
27	4
21	5
15	17
9	43
6	132
3	105
Totaal	310

De wegen in Genk lagen er nog precies zo bij als eeuwen eerder. Een echt verharde weg was er niet. Over het grondgebied van de gemeente liepen verschillende onverharde zanderige wegen, die het centrum van Genk verbonden met de gehuchten en met de aangrenzende gemeenten.

Takken van bomen en hagen langs de wegen, die het verkeer konden belemmeren, moesten jaarlijks in het voorjaar door de eigenaars van de belendende percelen gesnoeid worden.

Van het hout dat dat opleverde werden mutsaarden voor de broodoven gemaakt.

In veel gemeenten kregen de buurtwegen jaarlijks na de winter een onderhoudsbeurt.

Dat gebeurde met de middelen die er waren, en dat was dikwijls niet veel meer dan aarde en houtafval om de gaten in de wegen te vullen, en een aantal karrevrachten keien. De dorpingen die voor dit onderhoudswerk de handen uit de mouwen staken, mochten een bepaald bedrag van de door hen verschuldigde gemeentebelastingen aftrekken.

De waarde van een werkdag werd jaarlijks door de bestendige deputatie vastgesteld. In 1842 was dat 80 centiem. Voor een dag werk met een paard, ingespannen of niet, mocht men 2 frank in rekening brengen, en voor een dag vrachtvervoer met een kar die door een os getrokken werd, 1,5 frank.

De kantonnier

Het dagelijks onderhoud van de buurtwegen was destijds toevertrouwd aan zogenaamde kantonniers.

Zij werden aangesteld door de bestendige deputatie, en betaald door de gemeenten waarin zij werkzaam waren, volgens een door de bestendige deputatie vastgestelde verdeelsleutel.

Hun jaarwedde bedroeg 300 frank.

Voor Genk werd op 2 maart 1842 André Boelen uit Bilzen tot kantonnier aangesteld.

Hij moest wekelijks twee dagen besteden aan het onderhoud van de wegen in Bilzen, twee dagen aan de wegen in Hoeselt, één dag aan de wegen in Beverst en telkens een halve dag aan de wegen in Munsterbilzen en in Genk.

Bilzen en Hoeselt droegen jaarlijks elk 100 frank bij aan zijn wedde, Beverst 50 frank en Munsterbilzen en Genk elk 25 frank.

Buiten de woningen merkten de controleurs van het kadaster in Genk nog drie watermolens waarin graan gemalen werd, een hennepmolen waar olie geslagen werd uit de hennepplant, en drie brouwinstallaties op waarvan zij het kadastraal inkomen vaststelden.

De brouwinstallaties behoorden toe aan de weduwe Pieter Remans, aan Casimir Lantmeters en aan Pieter Cops. Bij de weduwe Remans werd 30 tot 40 keer per jaar brier gebrouwd, dat *op de plaets en in de omstreken gebruikt* werd.

Van de brouwerij van Lantmeters vermeldt het verslag van het kadaster niet hoe vaak er gebrouwd werd, maar zij werd op hetzelfde kadastraal inkomen van 12 gulden per jaar geschat. De brouwinstallatie van Pieter Cops was volgens het kadaster *in slegten staet*, maar er werd toch nog van uit gegaan dat zij haar eigenaar jaarlijks 8 gulden kon opbrengen.

De aanwezigheid in het dorp of in de naaste omgeving van een rivier met voldoende debiet om een watermolen aan te drijven was van grote betekenis. Omzeggens iedereen in onze dorpen bakte immers zijn eigen brood. Meel werd weinig verhandeld. De boeren teelden zelf het graan dat zij nodig hadden, en andere dorpsbewoners kochten graan bij de boeren. Om de twee tot drie weken ging men met een zak graan – meestal rogge – naar de molen om het tot meel te laten malen. De reden waarom men geen grotere hoeveelheden ineens liet malen, lag in de beperkte houdbaarheid van meel. Het gedorst, niet gemalen graan was erg lang houdbaar, op voorwaarde dat het droog bewaard werd.

Meel was veel gevoeliger voor vocht, en kon niet lang bewaard worden zonder te bederven. Wie gebruik kon maken van een molen in het eigen dorp kon dus op dit punt veel efficiënter werken dan iemand die twee dorpen verder reizen moest. De drie watermolens in Genk werden door de diensten van het kadaster getaxeerd op 170, 130 en 110 gulden. De eerste molen lag op de Stiemerbeek. Hij behoorde toe aan Arnold Geurden en werd door hem uitgebaat. Er werd zowel graan gemalen als olie geperst.

De tweede molen behoorde toe aan de gemeente Genk, die hem verhuurde aan Arnold Vaes. Hij lag in het centrum van de gemeente, maar had in tijden van droogte soms af te rekenen met een tekort aan water om het molenrad aan te drijven. De derde graanmolen was van August Geurts, en werd door hem uitgebaat.

De gemeentelijke hennepmolen, die aan Frans Remans verhuurd werd, werd getaxeerd op basis van een geschat jaarlijks netto inkomen van 36 gulden. Drie tot vier maanden per jaar werd er olie geperst uit hennepzaad.

In verhouding tot nu, was de veestapel op elke boerderij in 1843 vrij beperkt.

Dit had vooral te maken met de beperkte beschikbaarheid van voeder voor de dieren. De dieren leefden vooral van de opbrengst van grasland, dat zij afweidden, of waarvan de opbrengst gehooïd werd om hen in de winter te vervoederen. De grootte van de veestapel stond rechtstreeks in verhouding tot de oppervlakte grond die gebruikt kon worden om hun voeder te telen.

Schape werden niet in afgesloten weiden gehouden, maar gehoed. De controleurs van het kadaster troffen in Genk 78 *kleine kudden* schape aan. Het grootste deel van hun voeding zochten zij bijeen langs de wegen, op de akkers waarvan de oogst ingeschuurd was, op de heide en op braakland. Voor de winter werden de oude dieren en de overtollige jonge bokken geslacht. Alleen de jonge ooiën, waarvan men verwachtte dat zij na de winter lammeren zouden werpen, werden de winter door gehouden. Varkens werden in 1843 ook nog gehoed: zij zochten onder het toezien van een varkenshoeder zelf hun kost bijeen langs de wegekanten, in hakhoutbosjes, of op de akkers waarvan de oogst weggevoerd was. Daarnaast werden zij gevoed met het afval dat de boerderij voortbracht: de aardappelen die te klein waren voor menselijke consumptie, de aardappelschillen, en andere afval uit tuin en keuken. Zelden hield men er meer dan twee. De verkoop van *de voortbrengselen van den grond, het vee dat er geteeld wordt, melk, boter en andere tot het verbruik der inwoners dienende producten* was de enige handel die in Genk geld in het laadje bracht.

AKKERS EN WEIDEN

Om de verdeling van grondoppervlakte in Genk over heide, akkers, weiden en zo verder te kennen, maken wij gebruik van een ander document uit het dossier van het kadaster: de *Récapitulation de la contenance et des revenus imposables de la commune de Ghenck* uit 1813. Genk was toen volgens de meting van het kadaster 8708 hectaren, 13 aren en 93 centiaren groot.

De heide was in 1813 in Genk nog goed voor 5820 hectaren, en bedekte daarmee 67 % van de oppervlakte van de gemeente.

Meest gebruikelijke opvoeding van bebouwing van iedere klasse Bouwland.

EERSTE KLASSE.	TWEEDE KLASSE.	DERDE KLASSE.	VIERDE KLASSE.	VYFDE KLASSE.
1 ^{ste} Jaer. $\frac{1}{2}$ hennep $\frac{1}{2}$ aardappelen	1 ^{ste} Jaer. $\frac{1}{2}$ boekweit $\frac{1}{2}$ aardappelen	1 ^{ste} Jaer. Rogge	1 ^{ste} Jaer. Rogge	1 ^{ste} Jaer.
2 ^{de} » Rogge	2 ^{de} » Rogge	2 ^{de} » Rogge	2 ^{de} » Rogge	2 ^{de} »
3 ^{de} » Rogge	3 ^{de} » Rogge	3 ^{de} » Boekweit	3 ^{de} » Boekweit	3 ^{de} »
4 ^{de} » $\frac{1}{2}$ haver $\frac{1}{2}$ klaver	4 ^{de} » $\frac{1}{2}$ haver $\frac{1}{2}$ klaver	4 ^{de} »	4 ^{de} »	
5 ^{de} » Rogge	5 ^{de} » Rogge	5 ^{de} »		
6 ^{de} » Rogge	6 ^{de} » Rogge			

Imprimerie de M. Hayer.

De Tabel van klassificatie der grondeigendommen (1843) over de vijvers in Genk:

De vijvers dezer gemeente zijn verdeeld in 3 klassen:

Eerste klasse

De eerste klasse is zaemengesteld uit de beste en welgelegen vijvers, voortbrengende verscheidene soorten van visschen.

Men schat de hectare op 9 gulden.

Tweede klasse

De tweede klasse bevat de vijvers die eenigzins verwijderd in de hei gelegen zijn, waer in visschen geteeld worden van weijnigen opbrengst. De hectare wordt begroot op 6 gulden.

Derde klasse

De derde klasse bevat de slegste verspreid gelegen vijvers der gemeente, die weijnig of geen visch voortbrengen.

De hectare wordt begroot op 3 gulden.

15 % van de oppervlakte van de gemeente – 1325 ha van de 8708 – bestond uit akkerland. Weiden, hooiland en boomgaarden besloegen 4 % van de oppervlakte van de gemeente. 2,5 % van de oppervlakte bestond uit moerassig land of vennen. De vijvers besloegen 273 hectaren of ruim 3 % van de oppervlakte. Veel meer dan vandaag waren er destijds grote verschillen in de vruchtbaarheid en dus in de opbrengst van het ene veld tegenover het andere. De akkers werden in 1843 door het kadaster in vier categorieën onderverdeeld, waarvan de waarde geschat werd op een bedrag tussen 13 gulden per jaar per hectare voor de beste grond – *voordeelig gelegen zandachtigen grond van eene gemakkelijke bewerking,*

waarop men tarwe, rogge, haver, hennep, aardappelen en beestenvoeder teelde – en niet meer dan 3 gulden per jaar voor de heidegrond, *slegte grijs zandgrond, zeer vermengd met keyen, meerendeels verspreid gelegen in de heide,* waar men rogge, haver, klaver en beestenvoeder op won. De voornaamste teelt was de graanteelt: tarwe, rogge, boekweit en haver. Aardappelen waren een even belangrijk voedingsbestanddeel, en in de tuinen werden groenten geteeld.

Als diervoeder diende naast de haver vooral het hooi en de klaver. De beste hooilanden werden twee keer per jaar gemaaid, waarbij de tweede maaing doorgaans niet meer dan een derde van de eerste maaing opracht. Dat hooi diende als wintervoorraad voor de runderen en schapen die de winter door gehouden werden.

Het verslag van de inspecteurs van het kadaster licht ons ook in over de teeltschema's die gehanteerd werden om de gronden maximaal te laten renderen. De beste akkers in het dorp werden afwisselend bebouwd met aardappelen en hennep, rogge, haver en klaver, zonder dat zij tussendoor braak bleven liggen.

Op de minst vruchtbare gronden werd meer boekweit gezaaid.

De tuinen in het dorp waren grotendeels met hagen afgezet en volgens het kadaster goed onderhouden. De goede tuinen werden één vierde hoger getaxeerd dan de beste akkers.

Van de groenten die men er teelde waren de ambtenaren niet erg onder de indruk: het waren veelal *grove groentens voor het verbruik der landbouwers.* Bossen waren er weinig. 224 ha of 2,5 % van de oppervlakte van de gemeente was bebost. Het ging meestal om minder goed gelegen percelen, waarop hakhout groeide of waarop dennenbomen gepland werden.

Om de zes of acht jaren werd het hakhout gekapt, waarna zich op de stronken die waren blijven staan nieuwe scheuten ontwikkelden, die dan jaren later weer gekapt werden.

Het hout diende voor het stoken van de haarden en van de broodovens. Naargelang de opbrengst van het brandhout, en naargelang er meer of minder rechte eiken tussen groeiden, werd de jaarlijkse opbrengst van deze percelen op 10, 6 of 3 gulden per hectare geschat.

De rechte eiken die tussen het hakhout stonden, liet men doorgroeien voor timmerhout. De opbrengst van de dennenbossen werd ook op niet meer dan 8, 6 of 3 gulden per hectare geschat.

EN HOEVEEL BRENGT DAT OP?

De bepaling van het jaarlijks te verwachten inkomen uit de verschillende soorten grond was weldoordacht. Voor elke categorie van akker werd eerst de vruchtwisseling bekeken: de meeste gronden werden immers volgens een vast patroon jaarlijks met andere vruchten bezaaid.

In Genk werden de akkers van de eerste klasse bewerkt in een zesjarige cyclus. In het eerste jaar werden zij voor de helft met aardappelen beplant, en voor de helft met hennep bezaaid. Het tweede en het derde jaar werd er rogge op gezaaid, het vierde jaar voor de helft klaver en voor de helft haver, en het vijfde en zesde jaar weer rogge. Vervolgens werd nagegaan hoeveel men gemiddeld per hectare van die vruchten kon oogsten. Op de beste grond was dat het eerste jaar 50 hectoliter aardappelen en voor 75 gulden hennep. Voor het tweede jaar werd uitgegaan van een oogst van 11 hectoliter rogge en voor het derde jaar verwachtte men 10 hectoliter te kunnen oogsten op één hectare van de beste grond. Het vierde jaar bracht de beste grond gemiddeld 8 hectoliter haver op en eenhalve hectare klaver.

Het vijfde jaar kon er weer 10 hectoliter rogge ge-oogst worden, en het zesde jaar 9 hectoliter rogge. Aan de gemiddelde prijzen van de laatste jaren op de markt van Hasselt, was de waarde van de aardappelen van het eerste jaar 68 gulden, en de waarde van de hennep werd geschat op 75 gulden.

Het tweede en het derde jaar werd uitgegaan van een marktwaarde van 60,72 en 55,20 gulden voor respectievelijk 11 en 10 hectoliter rogge.

Het vierde jaar bracht de haver 24,24 gulden op, en de marktwaarde van de klaver van het vierde jaar werd geschat op 18,18 gulden. De rogge van het vijfde jaar kon weer verkocht worden voor 55,20 gulden, en die van het zesde jaar voor 49,68 gulden.

Over zes jaren bracht een hectare van deze grond dus veldvruchten op met een marktprijs van 406,54 gulden.

Na de opbrengsten werden de kosten onder de loep genomen. Die 406,54 gulden was immers geen zuivere winst. In de eerste plaats moest de grond klaar gemaakt worden om bezaaid te worden. Hij moest geploegd, geëgd, en weer gelijk gemaakt worden. Nauwkeurig werd onderzocht hoe vaak de grond op een periode van zes jaren deze bewerkingen nodig had.

Zo kwam men op een periode van zes jaren, met de voorgaande vruchtwisseling, aan 11 beploegingen. De kost daarvan werd op 7 gulden per beploeging - *den ploeg met een paard of 2 ossen bespannen zijnde* - gerekend, inbegrepen het eggen en het loon van de dagloner, zodat voor deze kostenpost 77 gulden ingebracht mocht worden.

Ook zaaien kost geld. Het plantgoed voor de aardappelen en het zaaigoed voor de hennep van het eerste jaar kostte 13,60 en 2,88 gulden. Het tweede en het derde jaar was telkens voor 9,66 gulden zaaigoed voor rogge nodig.

De haver voor het derde jaar kostte 4,54 gulden, en de klaver 3,03 gulden. De rogge voor het vijfde en het zesde jaar kostte weer twee keer 9,66 gulden. Het loon voor de zaaier werd ook niet vergeten: destijds werd hier 35 centiemen betaald om één hectare in te zaaien. Over zes jaren werd het land vijf en eenhalve keer in zijn geheel ingezaaid. Samen kostte dat 1,92 gulden aan werktijd.

Daarmee was de boer nog niet uit de kosten. De hoeken en kanten van de percelen, waar hij met de ploeg niet bij kon, moesten met de schop omgegraven worden, er moesten afwateringsgrachten gegraven worden – de akkers waren immers nog niet gedraineerd –, het onkruid moest uitgetrokken en verzameld worden, de distels moesten uitgestoken worden, en muizen en slakken moesten verdelgd worden.

In de oogsttijd moest het koren gemaaid, gebonden en opgezet worden in schoven en vervolgens op wagens geladen en ingeschuurd worden, en in de winter moest men het dorsen en wannen.

De aardappelen moesten geplant, aangehoofd, uitgedaan, verzameld, vervoerd en weer gelost worden. De kosten voor al deze werkzaamheden begrootte men op 75,98 gulden per hectare voor een cyclus van zes jaren.

Tot slot werd nog rekening gehouden met de kosten voor het vervoer van het mest – stalmest en *heidelappen* – naar het land en het vervoer van de vruchten naar de markt.

DÉPARTEMENT
de la Meuse-Inférieure.

(N.º II.)

ARRONDISSEMENT
de Metz

RÉCAPITULATION de la Contenance et des Revenus imposables
de la Commune de *Ghenet*.

COMMUNE
de *Ghenet*.

PROPRIÉTÉS NON BÂTIES.

NATURE des PROPRIÉTÉS.	CLASSES.	CONTENANCE		ÉVALUATION de L'ARPENT.	REVENU IMPOSABLE		PRIX MOYEN, par classes réunies, DE L'ARPENT.		
		PAR CLASSES.	PAR NATURE de propriété.		PAR CLASSES.	PAR NATURE de propriété.			
<i>IMPOSABLES.</i>									
<i>Terres labourables</i>	1 ^o	196. 51. 72		16 90	3321. 14	11134. 60	8. 10	16 90	
	2 ^o	436. 53. 20	1225. 70. 48	10 60	4627. 24			10 60	
	3 ^o	692. 65. 56		4 60	3186. 22			4 60	
<i>Jardins</i>	"	8. 02. 19	8. 02. 19	19 80	158. 83	158. 83	19. 80	19 80	
<i>Prés</i>	1 ^o	72. 02. 77	294. 45. 74	32 -	2396. 05	5657. 24	19. 21	32 00	
	2 ^o	221. 84. 97		14 70	3261. 19			14 70	
<i>Lutras</i>	1 ^o	11. 36. 12	39. 24. 79	9 90	112. 48	321. 63	8. 19	9 90	
	2 ^o	27. 88. 67		7 50	209. 15			7 50	
<i>Marais</i>	"	395. 21. 90	395. 21. 90	1 20	474. 26	474. 26	1. 20	1 20	
<i>Bois taillis</i>	1 ^o	33. 80. 54	152. 36. 10	10 50	354. 96	971. 45	6. 38	10 50	
	2 ^o	118. 55. 56		5 20	616. 49			5 20	
<i>Journaux</i>	1 ^o	2. 09. 64	5. 51. 49	19 90	41. 72	92. 66	16. 80	19 90	
	2 ^o	3. 11. 85		14 90	50. 94			14 90	
<i>Bois de sapins</i>	1 ^o	29. 11. 59	72. 21. 65	7 10	206. 72	361. 88	5. 01	7 10	
	2 ^o	43. 10. 06		3. 60	155. 16			3. 60	
<i>Etangs</i>	1 ^o	41. 70. 03	272. 44. 11	16 10	671. 37	1819. 57	6. 65	16 10	
	2 ^o	78. 36. 42		8 -	626. 71			8 -	
	3	153. 37. 96		3 10	521. 49			3 10	
<i>Bois coupés</i>	"	94. 46. 26	94. 46. 26	2 -	188. 93	188. 93	2 -	2 -	
<i>Pâtis</i>	"	72. 77. 29	72. 77. 29	1. 50	110. 66	110. 66	1. 50	1 50	
<i>Terres incultes</i>	"	10. 57. 90	10. 57. 90	0 50	5. 38	5. 38	0 50	0 50	
<i>Marais</i>	"	4. 69. 39	4. 69. 39	0 50	2. 34	2. 34	0 50	0 50	
<i>Bois de sapins</i>	"	5820. 15. 32	5820. 15. 32	0 70	4074. 11	4074. 11	0 70	0 70	
<i>Superficie des Bâtimens</i>	"	9. 65. 82	9. 65. 82	16 90	163. 22	163. 22	16. 90	16 90	
		872. 50. 73				25536. 66			
<i>NON IMPOSABLES.</i>									
<i>Rues</i>				1. 29. 94					
<i>Chemins</i>				120. 94. 07					
<i>Ruisseau</i>				5. 92. 92					
<i>Cimetière</i>				1. 09. 86					
<i>Jardin</i>				20. 19					
<i>Catémens</i>				15. 22					
				128. 63. 20					

Men ging er van uit dat deze posten samen, gezien de afstand tot Hasselt, 27 % van den gezamenlijken onzuiveren opbrengst of 109,77 gulden uitmaakten. Hier wordt erg duidelijk dat het kadaster rekening hield met theoretische kosten: het grootste deel van het graan werd immers in het dorp zelf verbruikt. Door al deze kosten op te tellen kwam men aan 327,36 gulden onkosten op zes jaar. Dat bedrag werd afgetrokken van de bruto opbrengst van 406,54 gulden, zodat den zuiveren opbrengst op zes jaren nog eenschamele 79,18 gulden bedroeg. Dat bedrag werd dan gedeeld door zes, en zo kwamen de diensten van het kadaster aan een jaarlijkse netto opbrengst van een hectare van de beste akkergrond in Genck van 13,19 gulden, of afgerond 13 gulden.

In zo verre de diensten van het kadaster juist zaten met hun berekening, betekende dat, dat de kosten ruim 80 % van de bruto opbrengsten bedroegen. Voor de akkers van de tweede klasse was dat eveneens 80 %, voor die van de derde klasse 82 %, en voor de vierde klasse grond bedroegen de onkosten 86 % van de opbrengst...

De hooilanden van de eerste klasse werden verondersteld jaarlijks per hectare 2800 kg hooi van eerste kwaliteit op te leveren. Dat hooi kon verkocht worden aan 16 gulden per ton, zodat de verkoopwaarde van de opbrengst 44,80 gulden bedroeg.

De kosten van *bewatering* en onderhoud, *bestaende in schoonhouden der slooten, gelijkmaken der molhopen en andere dergelijke kosten* werden erg ruim begroot op 8,50 gulden per hectare, en die voor het maaien en hooien van het gras en voor het inschuren van het hooi op 14 gulden.

De netto opbrengst bedroeg volgens deze berekening nog 22,30 gulden per hectare, of afgerond 22 gulden.

Hooiland van de tweede klasse bracht gemiddeld 2300 kg hooi per jaar op, dat minder goed van kwaliteit was als het eerste.

De waarde ervan werd geschat op 14 gulden per ton of 32,20 gulden per hectare. De kosten werden begroot op 53 % van de opbrengst, of 17,08 gulden, zodat de netto opbrengst nog 15,12 of afgerond 15 gulden bedroeg.

Hooiland van de derde klasse bracht 1600 kg op, dat verkocht kon worden voor 13 gulden per ton. Van deze opbrengst van 20,80 gulden werd 58 % kosten afgehouden, zodat de netto opbrengst nog 8,74 of afgerond 9 gulden bedroeg.

De gegevens over de verschillende categorieën van akkerlanden, weilanden en andere landerijen, en over hun opbrengsten, samengebracht in document 5 van het kadaster, de Tabel van klassificatie der grondeigendommen, zeggen op zich nog niets over het aandeel van ieder van die gronden in het dorpsareaal.

Daarvoor dient document 11: de *Récapitulation de la contenance et des revenus imposables de la commune*.

Dit bevat een overzicht van de verschillende soorten landerijen, met opgave van de oppervlakte van elke soort.

Voor Genk dateert dit document van 1813.

De grondcategorieën in 1813 komen niet overeen met die van 1843. Zo werd er in 1813 onderscheid gemaakt tussen drie categorieën akkerland, en in 1843 tussen 4 categorieën.

© *Rombout Nijssen*
Rijksarchivaris Hasselt

- 1 De inhoud van deze bijdrage is gebaseerd op het dossier dat de administratie van het kadaster in 1843 samenstelde met het oog op het vaststellen van de omgevingsfactoren die de waarde van het onroerend goed in Genk bepaalden: Rijksarchief Hasselt, Archief van de provinciale directie van het kadaster. Processenverbaal van afpaling, nr. 38.

Het levert de volgende gegevens:

Categorie	Oppervlakte van deze categorie
Bouwland klasse 1	196 ha 51 a 72 ca
Bouwland klasse 2	436 ha 53 a 20 ca
Bouwland klasse 3	692 ha 65 a 56 ca
Tuinen	8 ha 2 a 19 ca
Weiden klasse 1	11 ha 36 a 12 ca
Weiden klasse 2	27 ha 88 a 67 ca
Boomgaarden klasse 1	2 ha 9 a 64 ca
Boomgaarden klasse 2	3 ha 41 a 85 ca
Hooilanden klasse 1	72 ha 60 a 77 ca
Hooilanden klasse 2	221 ha 84 a 97 ca
Moerassen	395 ha 21 a 90 ca
Vijvers klasse 1	41 ha 70 a 3 ca
Vijvers klasse 2	78 ha 36 a 42 ca
Vijvers klasse 3	153 ha 37 a 96 ca
Kapbossen klasse 1	33 ha 80 a 54 ca
Kapbossen klasse 2	118 ha 55 a 56 ca
Dennenbossen klasse 1	29 ha 11 a 59 ca
Dennenbossen klasse 2	43 ha 10 a 6 ca
Struikgewas	94 ha 46 a 26 ca
Schaapsweiden	84 ha 35 a 19 ca
Vennen	4 ha 69 a 39 ca
Heide	5820 ha 15 a 32 ca
Bebouwde oppervlakten	9 ha 65 a 82 ca
Totaal	8579 ha 50 a 73 ca
Niet belaste eigendommen	
Wegen, pleinen	122 ha 24 a 1 ca
Rivieren, beken en grachten	5 ha 93 a 92 ca